

Párisi Levél.

Páris, 1898. jan.

(Visszhangok a mult évről).

Szerkesztő Úr!

A körülmények megakadályozták abban, hogy novemberben irjak s így az utóbbi három hónapról hátralékban vagyok. Röviden felsorolom most azokat a dolgokat, melyek vallási szempontból érdekeseeknek látszanak. Sem a katolikus, sem a protestáns egyházban az év utolsó negyede nem haladt el nyom nélkül. A szabadelvű protestánsok gyűlésén igen érdekes tárgy volt Gilard lelkész felolvasása „Jézus szentségéről“. Az ezt követő vitában különböző nézetek jutottak kifejezésre, de a végkövetkeztetés mindenikben ugyanaz: Jézus munkájának és személyiségének végtelen nagy értéke, az ember fiának nagy és titokzatos alakja előtt a lelkiismeretnek hódolása.

-- A párisi prot. theol. facultáson e tanévet nov. elején nyitották meg nagyszámú közönség jelenlétében; a párisi protestánsok évről-évre nagyobb érdeklődést mutatnak e megnyitók iránt, hol meglelégedéssel hallgatják Sabatier tanár egy-egy felolvasását, vagy másnemű megnyitóját. Ez évben különösen annak a szükségességéről szöloott, hogy a hallgatók, a jövő lelkészei, tanulják meg alaposan a régi nyelveket, hogy a szentírást eredeti nyelven olvassák. Tiltakozott minden kísérlet ellen, hogy a protestáns egyházakra hivatalos fordítást kényszerítsenek, valami protestáns *Vulgata*-félét. Ez kritika annak a bibliai társulatnak az eljárására, mely más kiadást nem akar az egyházaknak adni, csak azt, melyet a társulat dolgozott. Minden fordítás, mondja Sabatier, többé kevésbé hü; olvassák hát mindeniket, de tartsák szem előtt az eredetit.

Sabatier után Lods tanár tartott felolvasást „Izrael prófétáiról, társadalmi, vallási küldetésükről és politikai programjukról“. Lods, a ki nagyon lelkiismeretes tanár, ki semmit se hagy a véletlenre,

ki mindent komoly bizonyítékokkal támogat, sok új észrevételt tett Izrael népe vallási történelmének különböző változatairól.

A közönség örömmel értesült arról, hogy a theol facultásnak most annyi hallgatója van, a mennyi sohasem volt a facultás fennállása óta. Attól lehetett félni, hogy a Sabatier könyve ellen intézett támadások után némely szülék tartózkodni fognak, hogy gyermeküket a párisi facultásra küldjék. Szerenesére az orthodoxok nem értek ezélt támadásaikkal. Ugy látszik, a mi prot. népünk többet ad a lélek hitére, mint a dogmai formákra. Az orthodoxok ijesztgetései nem félemlitik meg prot. ifjainkat. Távól attól, hogy munkájának megjelenése után gyanuba vették volna a tudós tanár hitét, sőt annál több elismerést és ragaszkodást mutattak iránta és ennek megható bizonyágát is adták. Hogy elismerésük akkor is folytatódjék, mikor a facultást elvégzik és Sabatier előadásait nem hallgatják, tanítványai alapítványt tettek egy tanuló számára, hogy a facultáson az összes előadásokat hallgathassa. Ime a jó példa. Csak örvendeni lehet a hatásnak, melyet Sabatier munkája eléidézett.

— Nem emlékszem, hogy szóltam-e arról a társulatról, melyet a végett akarnak alapítani, hogy a római egyházat megunt és semmiféle vallást elfogadni nem akaró embereknek a keresztény igazság hirdettessék. E társulat megalakult azzal a tervvel, hogy minden politikai és egyházi kérdést kizár és arra helyez sulyt, hogy nemzeti és vallási legyen. Vegyes társulat, az az olyan, melynek választmánya katolikusokból és protestansokból áll, kiknek ezélja csupán a kereszténységet hirdetni a franczia katolikusok milliónak, kik egy oly vallás után szomjuhozna, mely ne babonás formákból álljon. A társulat hozzá is fogott a munkához és az első beszédet nov. utolsó vasárnapján tartották az Oratoire templomban Párisban. A szónok, kit erre választottak, nem más, mint Loyson Hyacinthe, ki el volt ragadtatva, hogy őt szólították fel. A mondott napon megkezde beszédeinek sorozatát „Krisztusról és az ő munkájáról“. Csupán az első beszédet tartotta az Oratoireban, a más hármát a Taïbout templomban mondotta. Az Oratoire templomban Hyacinthe mindenek előtt örömét fejezte ki, hogy abban a szentegyházban beszélhet, melyben egykor a katolikus atyák hangja hallatott és a hol két nagy hitszónok, Coquerel Athanase és Monod Adolf szava viszhangzott, kik a protestantismus két irányának voltak képviselői, a protestantismusénak, mely ellen neki nem kell állást foglalni, hanem azzal egyesülni. Azután tárgyhöz kezdett abból az elvből indulva

ki, hogy az evangéliumi prédikálásnak alapja a Jézus Krisztus istensége kell hogy legyen. Tételét igyekezett megmutatni saját szerű módon az evangéliumokból és Pál apostoltól vett idézetekkel. Hogy sikerült-e, az más kérdés, hallgatói kevésbé merték volna azt állítani. Mindez a nem tiszta, bár hullámos dogmatizmus nem tett oly hatást a hallgatóságra, melyet a szónok várt. Szép kifejezések, emelkedett szónoklat, melyek emlékeztettek az egykor hatalmas prédicatorra, ez volt, ezek voltak Hyanthe előadásai. De nem elégségesek arra, hogy a lelkeket, melyeket a kétség elnyelt, kielégítsék. A Taitbout templomban, a következő három beszédben azt az eszmét tárgyalta, mely reá nézve az igaz kereszténységnek egyedüli jogos formája, hogy nincs más egyház, csak egy, az egyetemes egyház (olvassd katolikus), hogy minden más egyházak csak átmeneti, szűk és hiányos forinái ennek a nagy egyháznak; s hogy az egyiknek éppen annyi hiányai, türelmetlensége és tévedései vannak, mint a másiknak . . . Szükség tehát mindez empirikus történetességeken felül emelkedni, hogy az ember lássa az irányt az egyetemes egyház felé, a mely különben nem alapul valamely apostoli tanon, hanem egyszerűen az első Ádám megújulása eszméjén. . . . Sokan hallgatták Hyacinthe beszédeit, s nagy részt protestansok, kik közül többen nagyon esodálkoztak, hogy lehet ilyen dolgokat beszélni. S volt okuk miéért. Kisebbitni a prot. egyházat a XVI-ik százévi huguenottái utódai előtt, ez csaknem sértés. De kérhetjük is, miért engedtek a protestansok egy katolikus szónokot, — mert Hyacinthe bármit mondanak is, mindig katolikus — prédikálni az ők templomaikban és miért gyűltek annyian össze, hogy őt hallgassák? Talán a czélért, melyet a társulat kitűzött? Nem; azt a társulat maga megmondta, hogy mi a czél. A társulat feladata mindenek előtt és felett az evangélium hirdetése azoknak a *katolikusoknak* a részére, kik a római egyház babonáit megunták. Nem azért alakult a társulat, hogy a protestansok számára hirdettesse az evangéliumot. A protestansoknak nincs semmi szükségük Hyacinthe eszméire. S Loyson Hyacinthe maga is nagyon esalódott, midőn olyanokat beszélt egy protestans templomban. A formalismushoz kötött katolikusoknak beszélhet ugy, s ott talán az ő tagadhatlan — bár némelykor ködös — spiritualismussa teremhet is némi jó gyümölcsöt.

— November hóban a lyoni consistorium elnöke a francziaországi protestans egyházak lelkészeihez levelet intézett, melyet még két más consistoriumi elnök is aláírt. Puysoche, a lyoni elnök egyike azoknak, kik a protestansok kibékítésén leginkább fáradoznak.

Most arra hívja fel társait pártkülönbség nélkül, hogy alakítsanak kölcsönösen segélyező társulatot. „Ha van valamely tér, melyen egymást meghallgathatjuk, nem éppen e kölcsönösön segélyező társulat-e az, mely mindenek javára van. Nem lesz szó sem tanról, sem akármely egyházzól; testvérek leszünk a Krisztusban és segíthetjük, segítnünk kell egymást pártkülönbség nélkül, és megvalósíthatjuk az apostol parancsát: „Egymásnak terhét hordozzátok“. Miért ne tennők, ki volna, ki azt megtagadná?

A társulat ezéjja: kölcsönösen anyagi segélyt biztosítani tagjainak; továbbá önkéntes megadóztatás útján segélyről gondoskodni az öregebb lelkészek számára, kik a szolgálattól visszavonulnak; s a mennyire lehet tagjait könyvekkel is segélyezni; s a mikor a források engedik, a lelkészek gyermekeinek tanítását s árváinak nevelését elősegíteni. A társulatnak tagja lehet minden felszentelt francia protestans lelkész. Hogy semmi kétség ne legyen, meg is nevezi az egyházakat: „A francia reformált egyház, az ágostai hitvallású egyház, a francia szabad evang. egyház, a methodista ev. egyház, baptista egyház, a földközi tengerparti egyházak“.

E felhívást mindenütt helyesléssel kell hogy fogadják. A francia prot. lelkészek egyáltalán ninesenek oly fényes anyagi helyzetben, hogy föl ne használnának minden valósítható tervet, mely segítségükre céloz. A szükség némelykor igen nagy és némely lelkészi család nyomora szánuandó. Némely nemes szívek arra számítottak, hogy egyhangulag fognak a társulathoz csatlakozni. S mégis úgy látszik, hogy csalódnak. A szélső orthodoxok nem akarnak hallani a társulatról. Ők még e társulatot is az 1872-i hitvallás alapján akarják. Az egyik párisi lelkész ezt ki is fejezte az egyházi lapokhoz irt nyílt levélben. De a mennyire ellenzik a szélső orthodoxok, éppen annyira mellette vannak és ápolják az új orthodoxok. A „Vie nouvelle“ szerkesztője megleghangu ezikket ír a jótékony társulat megalakítása mellett, melyben egyebek közt ezeket mondja: „Protestans egyesülés! ezt nem lehetne jobb módon kezdeni, mint a lelkészek közötti testvéri összetartozás gyakorlata által és a jótékonyág mezején, hol nem lehet félni tan összezavarástól, mivel ott nem kell tanok felett vitatkozni, hanem segítségére kell jönni azoknak a testvéreknek, kik szükségét vagy fájdalmat szenvednek. Nem kételkedünk benne, hogy számosan csatlakoznak ahhoz“. És tényleg többen is csatlakoztak a mérsékelt orthodoxok közül. A szabadelvűek pedig mondhatni kivétel nélkül örömmel fogadták. Ez a lyoni értekezletnek egy gyümölese.

— A szélső orthodoxia mind türelmetlenebb lesz, különösen mióta az új orthodoxok mind nagyobb függetlenséget mutatnak. Semmit se talál jónak. Félnék az eszmék ragadóságától. Többször említettem a „Revue Chrétienne“-t, melyet még Pressensé alapított volt és szerkesztett míg élt. Pressensé maga mérsékelt orthodox volt. Azután Puaux-ra bízott a folyóirat, ki szélesebb alapon dolgozott és megnyitotta lapjait a szabadelvűeknek is. De a szélső orthodoxok ezt hibául tudták fel, igen türelmesnek találták és nem akarták, hogy meg nem engedett befolyást gyakoroljon. Azért egy új Szemlét alapítottak „La Foi et la Vie“-t, melynek célja egyenesen az, hogy a „Revue Chrétienne“ befolyása ellen küzdjön. A kik abba irnak, szorosán orthodoxoknak kell lenniök. „Mi, mondják, az evangéliumi protestantismusnak akarunk képviselői lenni, annak a protestantismusnak, mely megőrizte a kijelentésben való hitet, az evangéliumok Krisztussához való ragaszkodást, s mely nem akarja feláldozni sem a kijelentés tekintélyét, sem a szabadító isteni dicsőségét“. Így tehát a Revue Chrétienne írónak, a mérsékelt orthodoxoknak és szabadelvűeknek nincs hitük a kijelentésben, sem ragaszkodásuk a Krisztushoz. Világos. A tekintélyelvűek mindig így szoktak beszélni. A ki nem úgy hisz, mint ők, a kik nem úgy fognak fel egy dolgot, mint ők, azoknak nincs sem hite, sem törvénye. Az új orthodoxok lapja, a „Vie nouvelle“ teljesen elítéli a szélső orthodoxok vállalatát és azt hiábavalónak mondja. A szabadelvűek főlapja pedig némi gunynyal ezt írja: „A dogmaticus orthodoxia aludt, most ébred és szólni kíván, örvendünk, hogy azt teszi s kíváncsian várjuk, hogy mi mondani valója van; hisszük, hogy nem lesz nehéz arra megfelelni“. Szóval a szélső orthodoxia tulzóbb, mint valaha. Ez reájuk a lyoni conferentia hatása.

— S mindenek felett a választás útján való központi tanács kérdése az, melyben a szélső jobb párt a leghévesebb ellenkezést folytat. Mikor a consistoriumokhoz felhívás intéztetett, hogy nevezzenek képviselőket a központi tanácsba, mely az államkormányval szembe lenne képviselője az összes reformáltaknak, mindent elkövetett, hogy a consistoriumok e terv ellen szavazzanak. Attól fél, hogy e központi tanácsnak nagyobb tekintélye lesz, mint a hivatalos zsinatpártnak. De a dolog így alakul. Mindama küzdelmek ellenére is, melyeket a nagybefolyású orthodoxok a szabadelvűek ellen kifejtettek, mostanig 60 consistorium mondott véleményt, s 56 a központi tanács mellett szavazott és csak 4 ellene. Nagy a nyugtalan-

ság most a szélső orthodoxok közt, kik mert zsinataikban hatalmasok voltak, azt hitték, hogy az egyes consistoriumoknak is rendelkezhetnek. Elfelejtették, hogy a consistoriumok általános választás útján vannak alkotva, melynél fogva szabadon cselekedhetnek, úgy hogy a hivatalos zsinatokat ők maguk alkotják közegyezőssel. Még 40 consistorium szavazata van hátra. Lehet mondani tehát, hogy a többség a központi tanács mellett már megvan.

A kormány ugyan alig erősíti meg, mert szükséges, hogy egyhangulag kívánják a megerősítést. Így tehát a szélső orthodoxok, ha nincs is többségük a consistoriumokban, elérhetnek annyit, hogy megakadályozzák a kormányt az egyházak által választott központi tanács kinevezésében. Ez szakadásra vezethet az orthodox pártban, mert a mérsékelték nagyon elégedetlenek azzal, a mi történik. A lyoni conferentia még nem hozta meg minden gyümölcsét és még sokáig nem lesz teljes egység a francia protestáns pártok közt. Mindazonáltal az elért sikert el kell ismerni. Teljesen cgyetértek Sabatiervel, midőn ezeket mondja:

„Bizonyos, hogy a francia protestantismus belső helyzete a körülmények nyomása alatt sokat javult; hogy a küzdelem elvesztette erőszakos jellegét; hogy az ellenséges pártok közt nincs oly nagy mélység; hogy egy harmadik, egy új párt erélyesen munkál, ha nem is hogy a mélységet betöltse, de legalább hogy a közlekedésnek hidakat állítson és eszközöket. De tényleg nem kevésbé észrevehető az is, hogy az a szellem, mely a *hivatalos* zsinati szervezetet teremtette, ma is nem kevésbé erős, és hogy azok, a kiket ez a szellem lelkesít, ha számban fogytak is, nem kevésbé erősek meggyőződésükben és elszántak magatartásukban“.

Ezek röviden a francia protestantismus fontosabb eseményei az utóbbi hónapokról. Szerettem volna a katholicismus belső helyzetéről is néhány megjegyzést tenni és egy mozgalmat ismertetni, mely ugyan még most kezdetén van, de a katholicus papságot nagyon foglalkoztatja. Hanem erről a Szemle jövő számában.

CHARRUAUD D.

Törvényjavaslat a lelkészi jövedelem kiegészítéséről.

1. §. A latin, görög és örmény szert. kath. lelkészek jövedelmének (kongruájának) kiegészítése jelenleg rendezés alatt lévén, míg ezen rendezés be nem következik, a legszűkebb anyagi viszonyok között lévő ezen lelkészek jövedelmének ideiglenes kiegészítésére a törvényhozás az államköltségvetésben megfelelő külön összeget fog felvenni.

2. §. A törvényesen bevett többi vallásfelekezet 1898. évi január hó 1-ig már rendszeresített lelkészi állásainak jövedelme az állampénztár terhére évi 800, illetőleg 400 forintra egészített ki és a kormány ezen határozat végrehajtására a jelen törvényben megállapított módon és időben utasítatik.

Az új lelkészi állások jövedelme csak akkor egészített ki évi 800, illetőleg 400 forintra, ha a vallás- és közoktatásügyi miniszter az új lelkészi állás szervezését az illető felekezet előterjesztése alapján indokoltnak tartja.

3. §. A 2. §-ban meghatározott jövedelmi kiegészítés igénybe vétele végett a lelkészek illetékes felekezeti főhatóságuk, illetőleg hitközségi előjáróságuk útján a szükséges adatok bemutatása mellett a jelen törvénynek hatályba lépésétől egy éven belül a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez fordulhatnak.

Az 1898. évi jan. hó 1-ig már rendszeresített oly lelkészi állás, mely ezen egy év alatt be nem jelentetett, jövedelmi kiegészítésben nem részesíthető, kivéve azt az esetet, a midőn a bejelentés azért nem történt meg, mert a tényleg alkalmazott lelkész a 4. §-ban előírt képesítéssel nem bírván, 800 forintig terjedő jövedelmi kiegészítésre igényt nem tarthatott és jövedelme az öt megillető 400 forintot meghaladta.

A lelkészi jövedelmek kimutatása végett már eddig beszolgáltatót adatok annyiban vehetők figyelembe, a mennyiben azokat a vallás- és közoktatásügyi miniszter elfogadhatóknak találja.

4. §. Jövedelmének 800 forintra való kiegészítésére csak azon lelkésznek van igénye, a ki igazolja azt, hogy az illető hittudományt valamely hittani intézetben a hazai középiskola 8 osztályának elvégzése után, nyilvánosan vagy magán uton legalább 3 évig tanulta és ez utóbbi esetben valamely hittani intézetben vizsgát tett, továbbá hitfelekezete részéről szabályszerű lelkészi képesítést nyert.

5. §. A 4. §-ban körülírt minősítést nem igazoló lelkész jövedelme csak 400 forintig egészített ki.

Ha azonban az ily lelkész az említett minősítést később igazolja, az igazolás napjától számítva jövedelme 800 forintig fog kiegészítettetni.